

LAHTI

Tekninen ja ympäristötoimiala
Valvonta- ja ympäristökeskus

Kevät 2005

LAHDEN LÄHTEET

JOHDANTO

Lähteisiin liittyy paljon vanhoja uskomuksia ja tarinoita, joita vielä tänäkin päivänä kerrotaan. Lähteiden veden on uskottu olevan parantavaa ja niissä on kerrottu elävän haltijoita, jotka melun tai lähteen likaantumisen seurauksena vaihtavat paikkaa. Kun seisautuu lähteen äärelle katselemaan veden purkautumista maan syövereistä, voi hyvin ymmärtää, miksi lähteitä pidettiin taianomaisina.

Lahden lähteitä kartoitti vuonna 1999 EU-projekti ” Vesi, elämän lähde”. Lähdetietoja kerättiin paikallisilta asukkailta sekä Lahti Vesi Oy:ltä. Lähdekartoituksen tarkoituksena oli lisätä tietoisuutta lähteistä virkistyskohteina ja ainutlaatuisina elinympäristöinä, joita tulisi suojella. Lisääntyvä rakentamisen tarve ja metsähakkuut ovat suurimpina uhkina lähteiden säilymiselle luonnontilaisina.

Keväällä 2005 Päijänne-instituutin opiskelijat Heidi Jalova ja Heli Kaartinen päivittivät lähdetietoja Lahden lähteet -julkaisun pohjalta osana työssäoppimistaan. Jokaisen lähteen nykytilanne käytiin tarkastamassa ja niiden sijainti merkittiin GPS-koordinaatein.

Rautakankareen lähde

POHJAVESI

Ihmisen kannalta pohjavesi on tärkein vesivarastomme, koska se sopii sellaisenaan tai vain lievästi käsiteltynä juomavedeksi. Pohjavesi on maaperässä olevaa, hitaasti liikkuvaa vettä. Se muodostuu sateen ja maanpintaa pitkin valuvien vesien imeytyessä maaperään ja suotautuessa edelleen syvemmälle. Hiekka- ja soramaat ovat parhaita pohjaveden muodostumisalueita, koska ne läpäisevät hyvin vettä. Samalla niihin kuitenkin imeytyvät herkästi myös erilaiset lika-aineet.

Lahtelaiset saavat suurimman osan vedestään itä-länsisuuntaisen Salpausselän ja pohjois-eteläsuuntaisen pitkittäisharjun muodostamasta pohjavesialueesta. Harjumaasto on niin tehokas luonnonsuodatin, että vesi kelpaa sellaisenaankin juomavedeksi. Salpausselän pohjavedessä ei ole liikaa makuun tai väriin vaikuttavia ominaisuuksia ja Lahden vesi onkin kuuluisaa juuri puhtaudesta ja kirkkaudesta. Lahdessa pohjavesien suojelun merkitys korostuu, koska kaupunki sijaitsee ja toimii käytännöllisesti katsoen kokonaan käyttövesivarojensa päällä. Merkittävimpiä uhkatekijöitä Lahden pohjavedelle ovat teiden ja katujen suolaus, öljy- ja polttonestesäiliöt sekä liallinen lannoitteiden ja torjunta-aineiden käyttö.

LÄHTEET

Lähde muodostuu paikkaan, jossa pohjavesi purkautuu avoimesti maanpintaan. Purkautuminen saattaa olla niin voimakasta, että silmäkkeen pohjaan syntyy alue, jossa vesi näyttää ”kiehuvan”. Lähdeperäinen maa on yleensä vähäpuustoista, sillä pysyvä märkyys haittaa puuston kasvua. Suurimmat ja luonnoltaan arvokkaimmat lähteet sijaitsevat harjumaiden rinteillä tai juurella, missä ne saavat vetensä runsaista pohjavesistä. Harjulähteiden veden määrä ei juurikaan vaihtele. Moreenimailla lähteet ovat yleensä pienempiä. Lähteissä on vettä myös kuivina vuosina, vaikka pohjaveden pinta alenisi. Kesäisin lähde ympäristöineen on viileä kasvupaikka, sillä pohjavesi jäädyttää maaperää ja pienilmastoa. Talvisin lähde ympäristöineen pysyy yleensä sulana. Järven pohjaan purkautuvat lähteet ovat myös hyvin tavallisia.

Renkomäen lähde

Lähteen lähiympäristön laajuus arvioidaan kasvillisuuden perusteella. Lähteisyyden vaikutus kasvillisuuteen näkyy parhaiten ravinteikkaissa lähteissä, suurten lähteiden piirissä ja lähteiköissä sekä lähteestä virtaavan puron varrella. Kasvillisuus voi erota suuresti ympäröivästä metsästä tai suosta, koska pohjaveden mukana nousee ravinteita.

Lähteen ympäristössä voi kasvaa leton, rehevän korven tai kostean lehdon lajistoa. Varsinkin ravinteikkaat eutrofiset lähteet rikastuttavat kasvillisuutta. Lähteissä eräät eteläiset lajit menestyvät huomattavan pohjoisessa ja vastaavasti pohjoisia lajeja levittäytyy etelään. Puusto on vaihtelevasti kuusi- tai lehtipuuvaltainen. Usein alueella kasvaa runsaasti leppiä ja pajuja.

Huikontien lähde

Suomen laissa säädetään luonnontilaisista lähteistä ja pohjavedestä mm. seuraavasti:

- Vesilain mukaan luonnontilaista lähdeettä ei saa muuttaa niin, että sen säilyminen luonnontilaisena vaarantuu.
- Metsälain mukaan metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta lähteiden välittömät lähiympäristöt ovat erityisen tärkeitä elinympäristöjä.
- Ympäristönsuojelulaki sisältää kiellon pohjaveden pilaamisesta.

LÄHTEIDEN NIMISTÖÄ

Lähde	=	avoin, selvärajainen pohjaveden purkautumispaikka
Lähteikkö	=	useiden toisiinsa liittyvien lähteiden kokonaisuus, välissä kivennäis- tai turvemaamosaiikkia
Tihkupinta	=	ohutturpeinen maalaikku tai -laikkuja, joissa pohjavesi tihkuu hajanaisesti maanpintaan
Välitön lähiympäristö	=	vyöhyke, jonka kasvillisuudessa näkyy pohjaveden purkautumisen vaikutus

1. Enonsaaren lähde

Rengastettu kaivoksi, kangasmetsää.

2. Korpikankareen lähde 3423770-6768449

Luonnontilainen lähteikkö, melkein umpeenkasvanut, pieni virtaus, välitön lähiympäristö laaja; tihkupintaa, lehtimetsää.

3. Rautakankareen lähde 3424022-6767143

Luonnontilainen lähde, kirkas vesi tulee kallionkolosta, melko vuolas, käytössä, kangasmetsää. (kuva s. 1)

4. Kiveriönmäen lähde 3428283-6764987

Luonnontilainen lähteikkö, virtaus heikkoa, tihkupintaa, kangasmetsää.

5. Purokadun lähde 3429282-6764820

Iso kaivettu lähde, kirkas vesi, vuolas, pohjasta selkeää veden purkautumista, rakennettu ympäristö, rajattu verkkoaidalla.

6. Palolammen lähde 3429473-6765326

Luonnontilainen lähde, virtaus hyvin pientä, limaista kasvustoa, tihkupintaa.

Savistenkulman lähdekaivo

Purokadun lähde

Saunatien lähde

7. Metsärinteen lähde 3429193-6765806

Vesi tulee maankolosta, laskee lammikkoon, lehtipuuvaltaista metsää.

8. Saunatien lähde 3429254-6766056

Luonnontilainen lähde, pieni virtaus, rakennettu ympäristö, sijaitsee osittain tontilla.

9. Holman lähde 3429500-6767456

Rengastettu kaivoksi, lehtipuuvaltaista metsää, lähellä vilkkaasti liikennöityä Savontie.

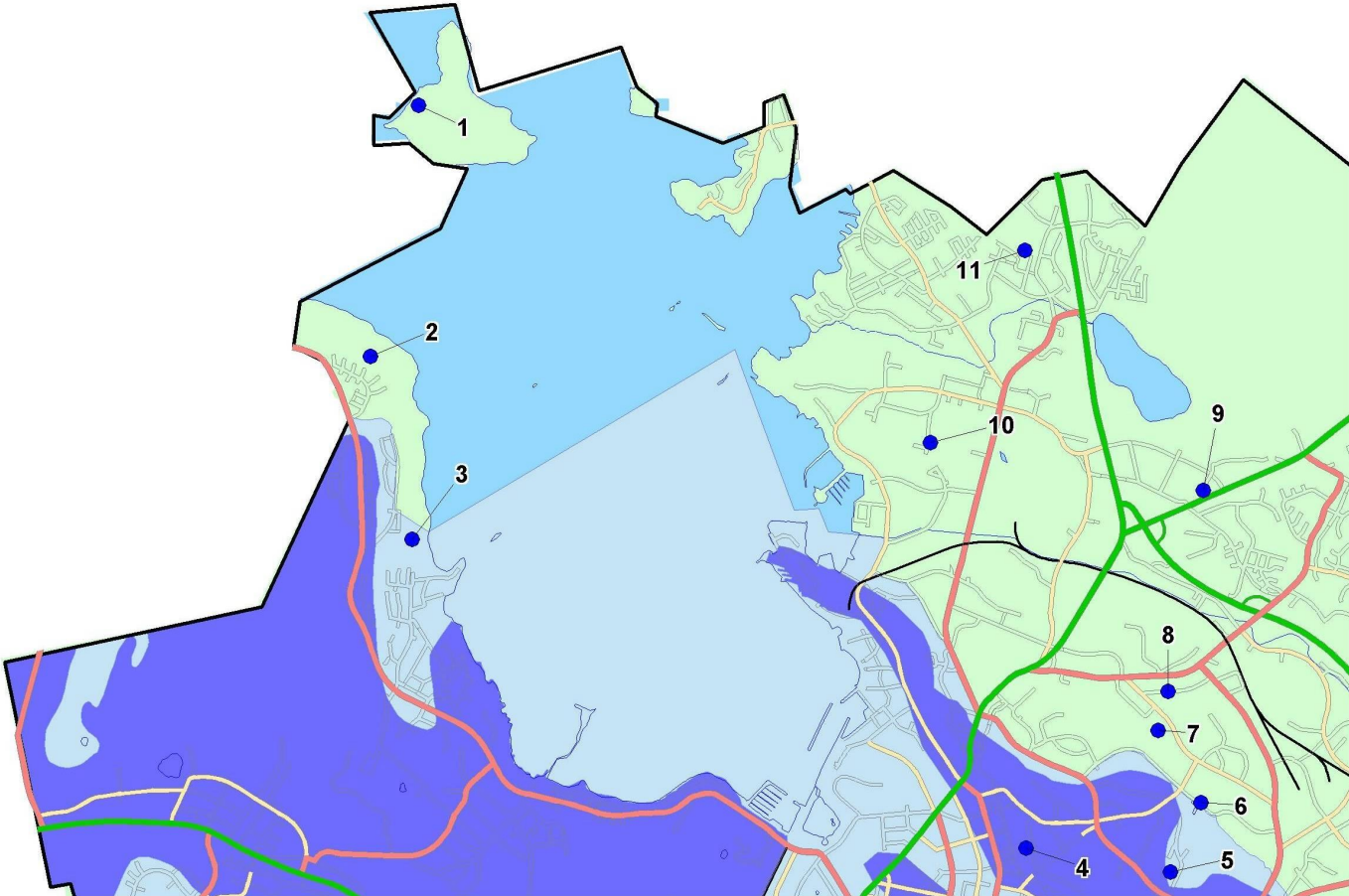
10. Pilkotunmäen lähde 3427651-6767810

Luonnontilainen lähde, pieni silmäke, rakennettu ympäristö.

11. Savistenkulman lähde 3428281-6769183

Rengastettu kaivoksi, vuolas, lähteinen alue, lehtimetsää.

LUOTEINEN ALUE

12. Takkulan lähde 3431506-6769028

Luonnontilainen lähde, selkeä silmäke uimarannan läheisyydessä, pohjasta selkeää veden purkautumista.

13. Harjuniemen lähteet

Niemessä lähteitä rengastettu kaivoiksi, sijaitsevat yksityistonteilla.

14. Herrasmannin lähde 3432292-6766895

Rengastettu kaivoksi, vuolas, vuotaa kaivosta yli, käytössä, kangasmetsää.

Herrasmannin lähdekaivo

15. Haukiojan lähde 3436509-6768643

Kaivettu lähdepohjainen kalalampi, lehtimetsää.

16. Sarvisuonojan lähde 3437002-6766751

Luonnontilainen lähde, selkeä silmäke, vesi kirkasta, pieni virtaus, lehtimetsää.

17. Rahkan lähde 3435257-6766033

Syvä selkeä silmäke ojan yhteydessä, kirkas vesi, pohjasta selkeää veden purkautumista.

18. Tonttilan lähde 3431119-6764271

Luonnontilainen lähde, vesi tulee kallion kolosta, vuolas, kirkas vesi, kangasmetsää.

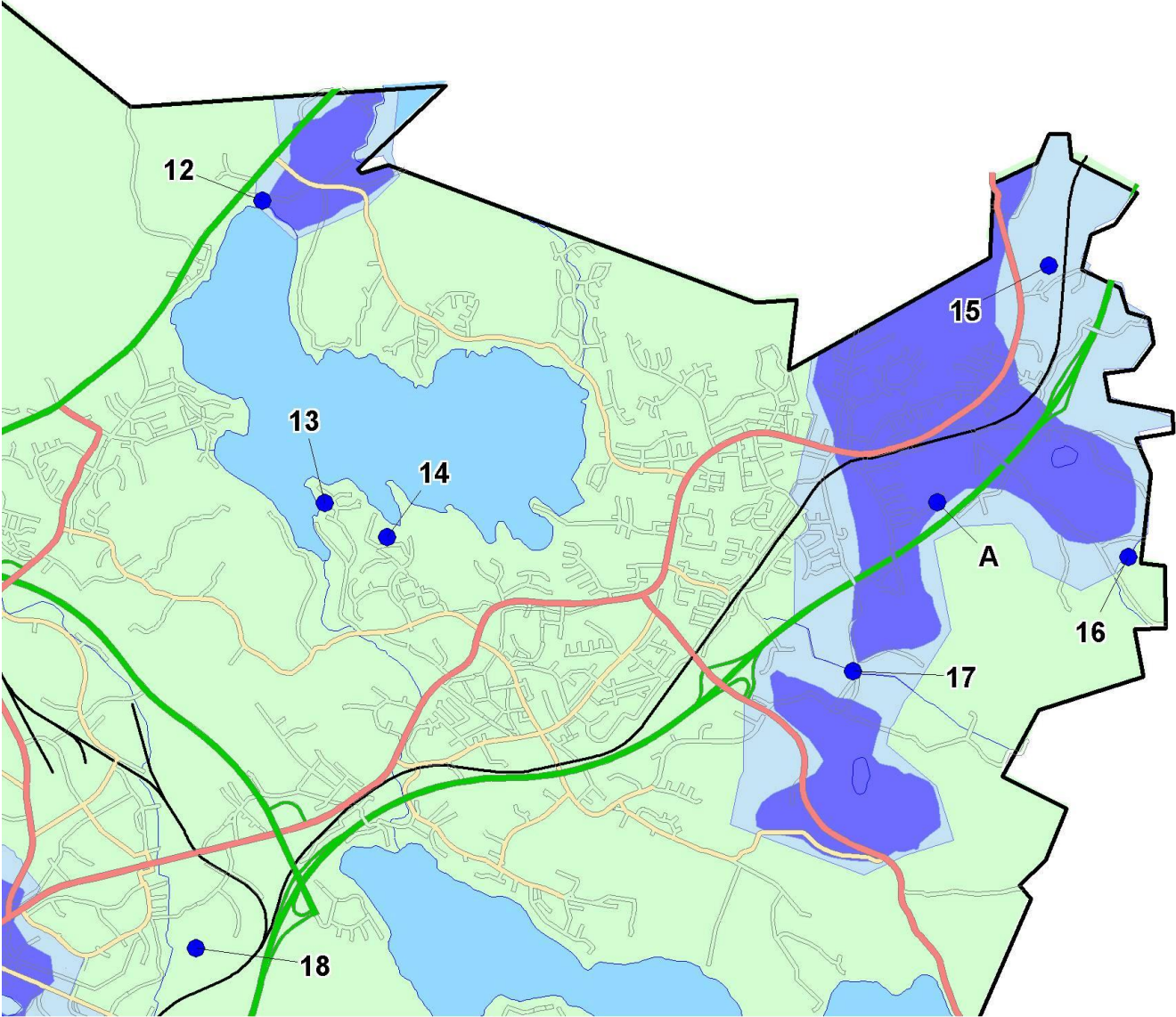

Tonttilan lähde

Sarvisuonojan lähde

KOILLINEN ALUE

19. Pekanmäen lähde 3429674-6763255

Kaksi pienehköä, mutta syvää silmäkettä, vesi sameaa, haisee, käytetään kasteluvetänä, lehtimetsää.

20. Mäkirinteen lähde 3431607-676279

Useita pieniä silmäkkeitä, yksi käytössä, laskee isohkoon kaivettuun lampeen, kangasmetsää.

21. Karistonkadun lähde 3432239-6763037

Luonnontilainen lähde, iso selkeä silmäke, kirkas vesi, pohjasta selkeää veden purkautumista, kangasmetsää.

22. Kankaanpäätien lähde 3433241-676201

Kaksi selkeää silmäkettä, kangasmetsää.

23. Kaijan lähde 3433418-6761929

Luonnontilainen lähde, iso selkeä silmäke, kirkas vesi, pieni virtaus, lehtipuuvaltaista metsää.

24. Huikontien lähde 3433978-6761855

Luonnontilainen umpeenkasvanut lähteikkö, virtaus hyvin heikkoa, lehtipuuvaltaista metsää. (kuva s. 3)

25. Konnilan lähde 3434789-6760857

Pieni silmäke, yritetty peittää, lehtimetsää, rauhoitettua aluetta.

26. Kolavan lähde 3432167-6761898

Kaivo, kangasmetsää.

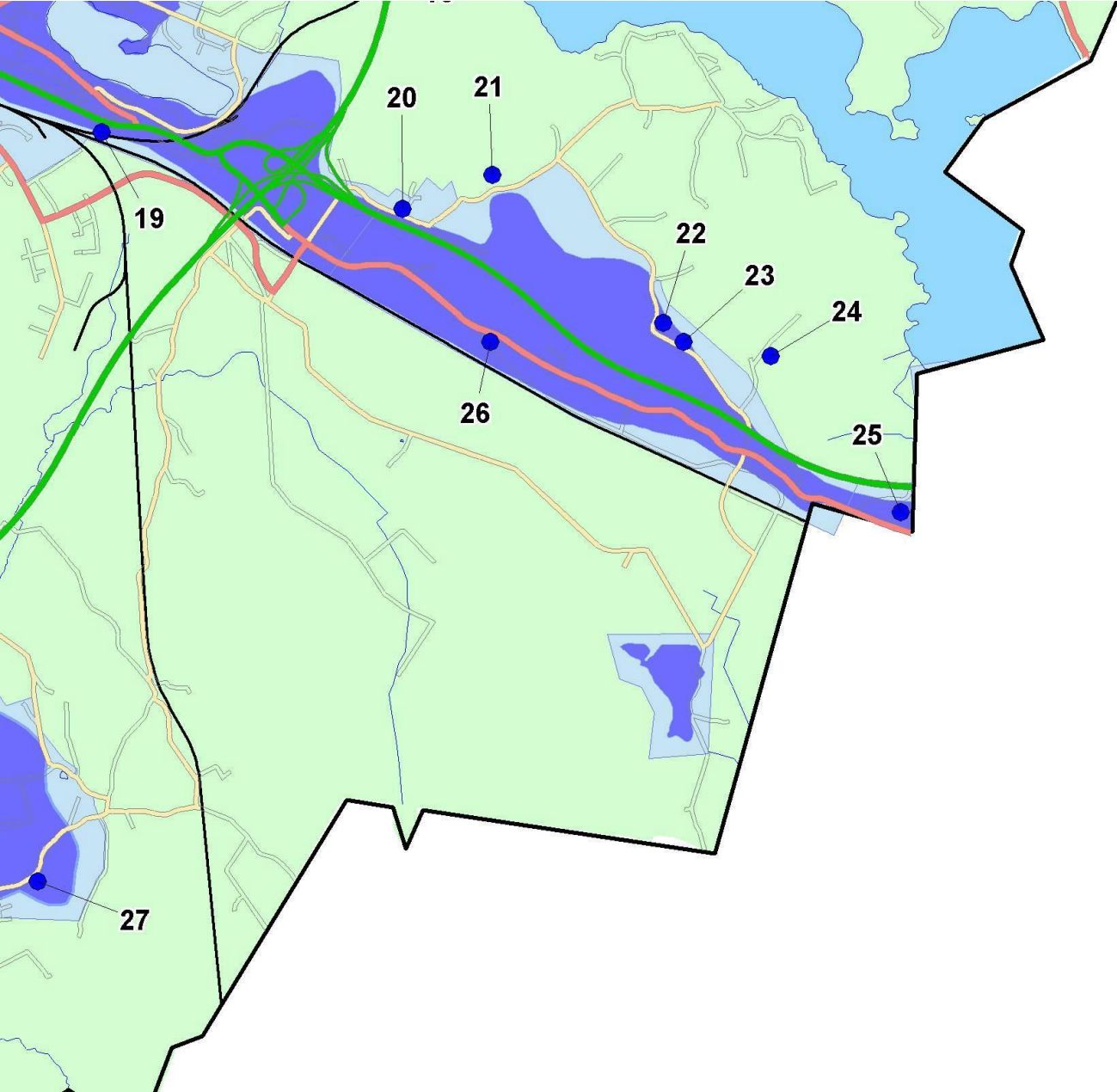
27. Ämmäläntien lähde 3429267-6758460

Rengastettu lähde, kangasmetsää.

Karistonkadun lähde

KAAKKOINEN ALUE

- 28. Renkomäen lähde** 3427651-6757528
Luonnontilainen lähde, selkeä silmäke,
melko vuolas, pohjasta selkeää veden pur-
kautumista, lehtimetsää. (kuva s. 2 ja10)

- 29. Nikkilän lähteet**
Alueella rengastettuja lähteitä yksityiston-
teilla.

- 30. Liipolan luontopolun lähde**
3428451-6761449
Luonnontilainen lähde, merkitty infokyltil-
lä, umpeenkasvanut, heikkoa virtausta, läh-
teellä melko runsas kasvillisuus, kangas-
metsä.

- 31. Osmolankadun lähde**
Kaivettu, lähteinen alue, rakennettu ympä-
ristö, sijaitsee yksityistontilla.

Liipolan luontopolun lähde

Renkomäen lähde

- 32. Kempintilan lähteet** 3423695-6763114
Luonnontilainen lähteikkö, yksi iso lähde,
kymmenkunta pienempää, vuolaita, kirkas
vesi, lehtipuuvaltaista metsää, yhdestä läh-
teestä rakennettu uima-allas.
- 33. Riihelän lähde** 3422395-6764512
Kaivettu puistolammeksi, rakennettu ympä-
ristö.

Lähdepohjaiset vedenottamot:

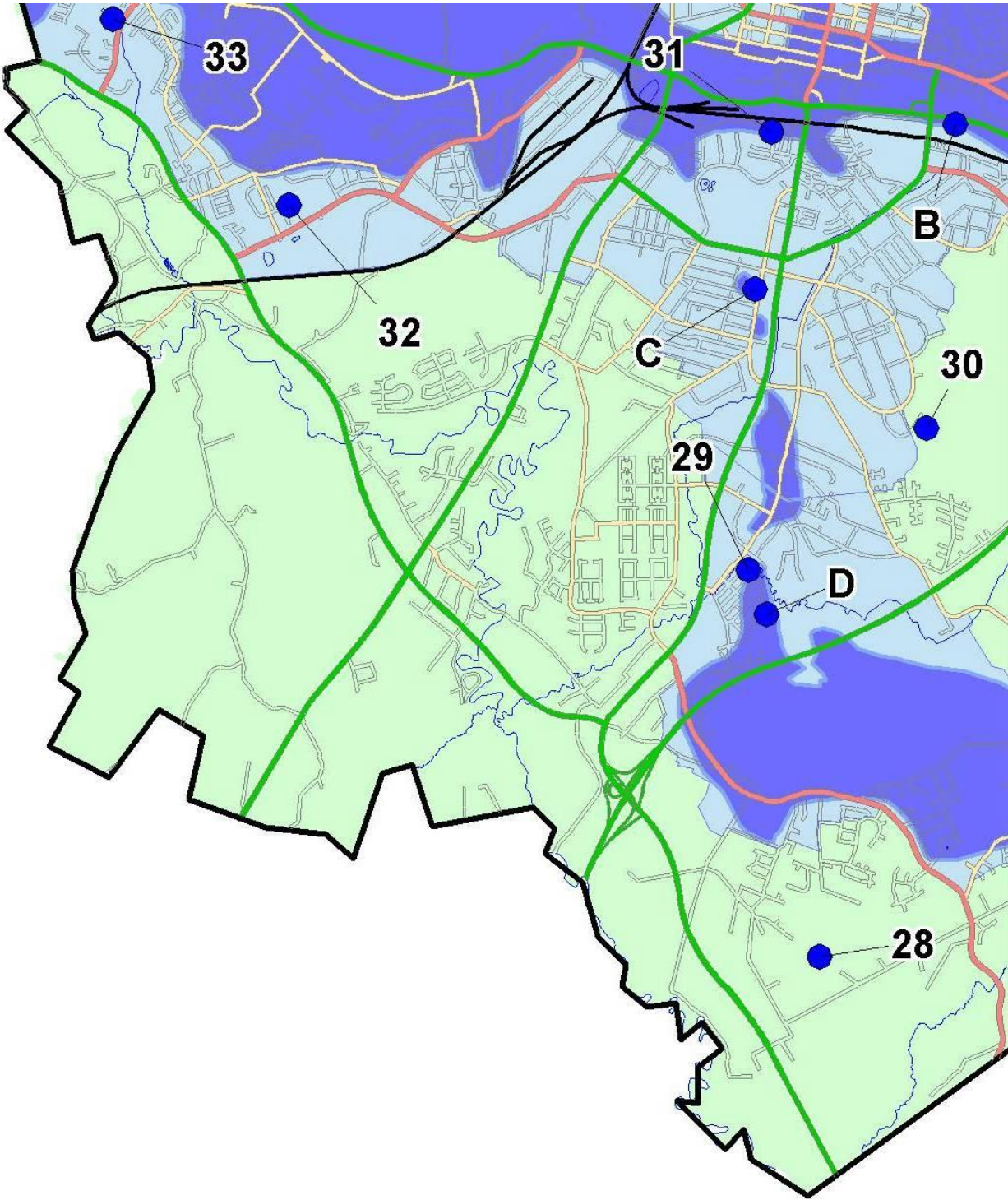
A Kunnaksen vedenottamo

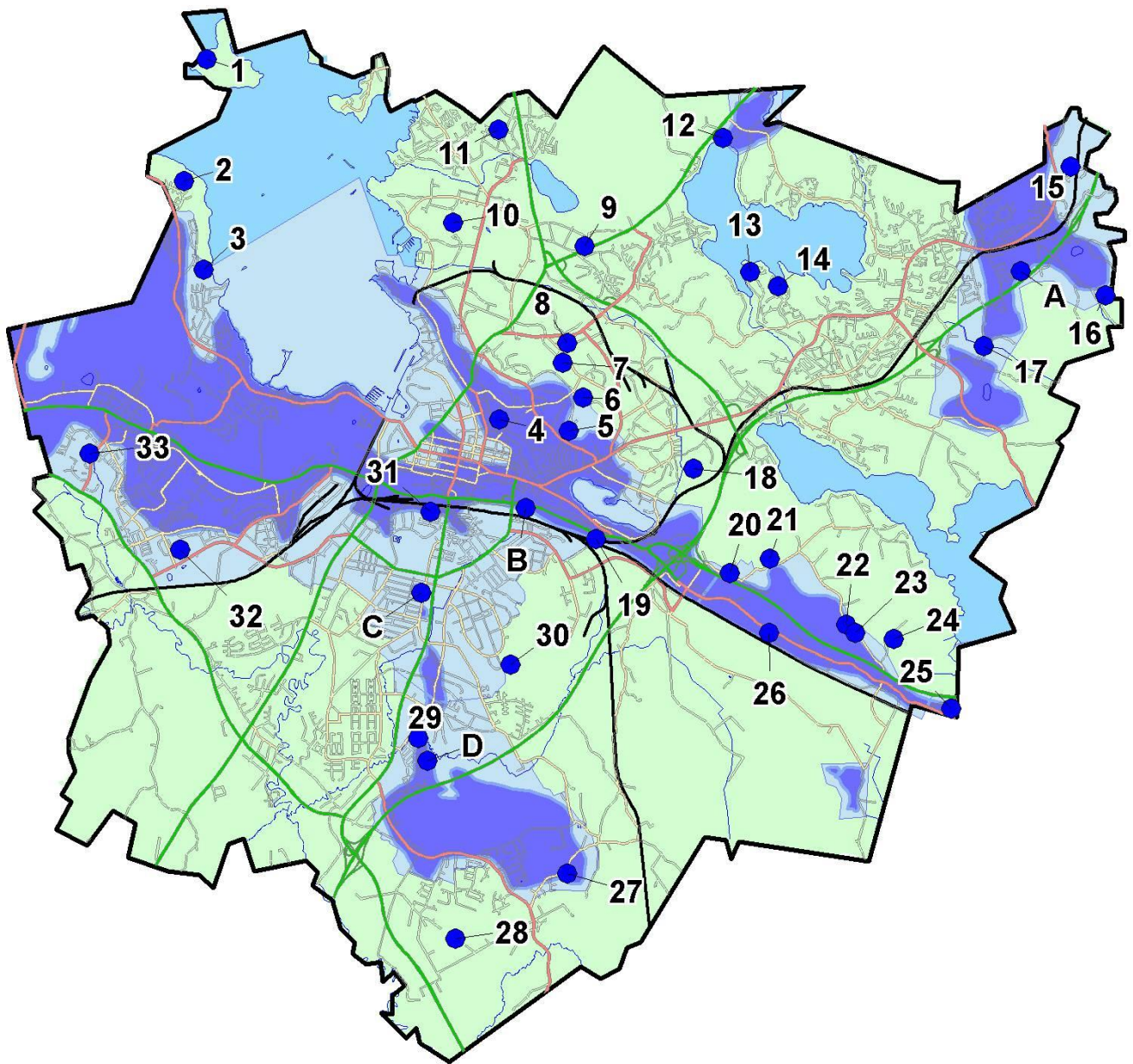
B Asko - Upon vedenottamo

C Launeen vedenottamo

D Renkomäen vedenottamo

LOUNAINEN ALUE

- LÄHDE
- POHJAVEDEN MUODOSTUMISALUE
- POHJAVESIALUE

YHTEENVETO

Keväällä 2005 tehdyssä päivityskartoituksessa Lahdesta etsittiin 55 lähettä, joista löydettiin 37. Löydetyistä lähteistä 17 on säilynyt luonnontilaisina, kun taas jollakin tapaa rakennettuja (rengastettuja, kaivettuja tms.) lähteitä on 20. Lähdepohjaisia vedenottamoita rakennetuista lähteistä on neljä. Lahden alueella on lisäksi lukuisia vanhoja kuivuneita tai muutoin tuhoutuneita lähteitä

Luonnontilaisten lähteiden tilanne on pysynyt pääosin samana vuodesta 1999. Muutamasta 1999 kartoituksessa lödyttyä lähteestä ei tehty nyt varmaa havaintoa, sen sijaan 1999 kartoituksessa löytämättä jääneistä lähteistä löydettiin nyt neljä. Lähteiden löytymistä saattoi helpottaa päivityksen keväinen ajankohta ja kasvillisuuden vähäisyys.

Kariston alueella tehdyt metsänhakuut ja rakennustyöt ovat saattaneet vaikuttaa muutamien lähteiden tilaan. Yhden vuonna 1999 lödyttyä lähteen epäillään jääneen Karistoon rakennetun tien alle. Toisaalta Kariston lähteet on pyritty huomioimaan alueen kaavoituksessa. Hyvänä esimerkkinä on Karistonkadun lähteen säästäminen jättämällä sen ympärille puistoalue.

Niin lähteet kuin niiden ympäristötkin ovat Lahdessa kauniita ja kiehtovia. Tutustumisen arvoisina kohteina mainittakoon mm. Rautakankareen lähde, Purokadun lähde, Tonttilan lähde, Renkomäen lähde, Karistonkadun lähde, Rahkan lähde sekä Kempintilan lähteet.